

УДК 378.147:004

**Мельник Л. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і практики перекладу,
Донецький національний університет ім. Василя Стуса**

**ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МОВНОЇ ОСВІТИ: РОЛЬ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛНКТУ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

Нині сучасна освіта перебуває на етапі цифрової трансформації, де технології штучного інтелекту (ШІ) відіграють ключову роль в оптимізації навчального процесу. На основі штучного інтелекту

розробляють застосунки та мовні платформи, що створюють більше можливостей для студентів і викладачів. Застосування технологій ШІ допомагає створити глобальну освітню спільноту, де кожен має рівні можливості навчання та дозволяє збагатити навчальний процес за допомогою інтерактивних технологій і віртуальної реальності.

Зацікавленість технологіями штучного інтелекту швидко зростає. Цілком закономірним є використання штучного інтелекту у системі освіти, що надає великий потенціал для поліпшення процесу навчання та підготовки сучасних фахівців. Проте, разом з цими можливостями, виникають і виклики, які потребують уваги й обґрунтованих рішень. Щоб продуктивно скористатися новими технологіями, важливо мати реалістичне розуміння можливостей та обмежень таких інструментів. ШІ трактується як: можливість системи самостійно підбирати найбільш якісний варіант вирішення проблеми з наперед визначеного набору варіантів і здатність до навчання, узагальнення; можливість взаємодії із зовнішнім світом шляхом спілкування, сприйняття й усвідомлення сприйнятого [2, с. 16].

Технологічний прогрес та сучасні процеси глобалізації сприяють прогресивним змінам у сфері освіти. Завдяки використанню технологій ШІ відкриваються нові можливості для доступу до якісної освіти для всіх. Штучний інтелект може функціонувати в онлайн середовищі, надавати віддалений доступ до знань і навчання, зокрема для тих, хто мешкає в віддалених регіонах або має обмежені можливості. Використання ШІ допомагає створити глобальну освітню спільноту, де кожен може мати рівні можливості навчання. Також використання штучного інтелекту в освіті дозволяє збагатити навчальний процес за допомогою інтерактивних технологій та віртуальної реальності. Віртуальні лабораторії, симуляції й ігрові елементи можуть стати частиною навчання, що дає можливість учасникам освітнього процесу отримувати практичні навички та розвивати креативне мислення [1].

У зв'язку з цим науковий інтерес до штучного інтелекту як потенційно ефективного напрямку розвитку цифрових технологій у навчанні іноземним мовам постійно зростає. ШІ відкривають нові можливості для формування комунікативної компетентності, розвитку навичок аудіювання, говоріння, читання та письма. Одним із фундаментальних внесків штучного інтелекту у вивчення мови є здатність пристосовувати навчальний досвід до індивідуальних потреб.

Варто зазначати позитивні аспекти використання ШІ під час навчання іноземної мови:

- можливість адаптації вправ під індивідуальний рівень учня. Завдяки використанню ШІ під час вивчення іноземної мови можна враховувати потреби кожного окремого студента;

- учень одержує миттєві підказки, виправлення, що в свою чергу підвищує мотивацію. Платформа з навчання іноземних мов за допомогою ШІ може автоматично оцінити результати виконання тестових завдань і навіть проаналізувати есе одразу після того, як учні їх складуть, вказуючи на помилки та пропонуючи способи уникнути їх у майбутньому. Це дасть змогу учням миттєво вжити заходів для виправлення своїх помилок і, ймовірно, краще впоратися з майбутніми тестами;

- чат-боти доступні поза аудиторією увесь час, спілкування із використанням чат-ботів ведеться за допомогою тексту або голосового повідомлення;

- автоматизація створення навчальних матеріалів і оцінки, дозволяє вчителю зосередитися на комунікативних аспектах заняття;

- інтерактивність і адаптивні вправи сприяють підвищенню інтересу учнів до навчання, а саме, вивчення іноземної мови. ШІ допоможе розробити захопливі ігри, кейси та інші навчальні та дослідницькі заходи, які поєднують програми навчання іноземним мовам з інтересами учнів.

Проте, разом з багатьма можливостями, використання штучного інтелекту в системі освіти може викликати певні проблеми, які виникають у процесі застосування ШІ:

- ризик появи залежності від технології та зниження критичного мислення, учні можуть втратити навички самостійного аналізу;

- ШІ може надавати неточну інформацію або не розуміти культурні нюанси, ідіоми, сленг ;

- технологія не може повністю замінити людську взаємодію, мотивацію й емпатію;

- питання академічної доброчесності, копіювання готових відповідей чи автоматичне створення текстів, використання ШІ може стимулювати спокусу до автоматичного виконання завдань без розуміння;

- недостатня цифрова компетентність учителя [3].

У навчальному процесі під час навчання іноземної мови вчитель має визначити, які навички потрібно розвивати (письмо, говоріння, читання, слухання) та чи підходять для цього ШІ-інструменти. Слід поєднувати традиційні форми навчання з технологіями, оскільки ШІ має доповнювати, а не повністю замінювати. Учителю потрібно навчати

учнів критично ставитися до одержаних від ШІ відповідей, розуміти ризики та захищати свої дані.

На основі штучного інтелекту розробляють застосунки і мовні платформи, що створюють більше можливостей для вчителів і учнів. За допомогою даного інструменту можна вивчати граматику, поповнювати словниковий запас і також розвивати навички спілкування іноземною мовою. До популярних ШІ-засобів у навчанні іноземних мов належать:

- Duolingo, ELSA, Speak, Write and Improve – адаптивне тренування лексики, письма та вимови;

- ChatGPT, Replika, Claude – симуляція діалогу та реальних комунікативних ситуацій;

- LingQ, Speechofy – індивідуалізоване аудіювання та читання;

- QuillBot, Grammarly – автоматизоване редагування письма.

Протягом останніх років науковці проводять дослідження, спрямовані на вивчення ефективності застосування штучного інтелекту з метою покращення рівня володіння іноземною мовою та формування загальних мовних навичок. Для цього використовуються різні дослідницькі методології, включаючи експериментальні проекти, опитування та тематичні дослідження. Наприклад, інструменти Siri, Alexa, Cortana, за допомогою яких учні зможуть краще взаємодіяти з матеріалами курсу та матимуть швидкий доступ до необхідної інформації, можуть бути використані як помічники для викладачів. Це дозволяє замінити традиційне використання роздаткового матеріалу. Ефективне застосування ШІ на уроках іноземної мови передбачає наступні етапи:

1. Підготовчий етап – ознайомлення учнів із тим як працює ШІ.

2. Тренувальний етап – виконання граматичних вправ у чаті або додатку (наприклад, написання речень у різних часових формах із подальшою автоматичною перевіркою).

3. Творчий етап – створення власних діалогів або текстів із використанням певних граматичних конструкцій.

4. Рефлексія – аналіз результатів та обговорення типових помилок, запропонованих системою ШІ.

Наприклад: учні створюють діалог у ChatGPT, де кожен учень записує речення у формі Present Perfect, а система аналізує граматичну правильність і пояснює відмінності від Past Simple.

Штучний інтелект не може повністю замінити викладача, а лише здатний надати додаткові можливості, які сприяють досягненню поставленої мети. Традиційна функція учителя – передача знань – поступово трансформується. За допомогою ШІ педагог стає:

- фасилітатором навчання – створює умови для активного пізнання;

- ментором - формує в учнів цінності та етичне ставлення до інформації та технологій;
- аналітиком – використовує освітні дані для корекції навчального процесу;
- координатором людиноцентричного підходу, який поєднує гуманістичну цінність та технологічну ефективність.

Штучний інтелект не слід розглядати як заміну людської взаємодії. Навіть беручи до уваги те, що застосування штучного інтелекту на заняттях з іноземної мови є корисним та ефективним, його слід застосовувати дозовано. Він має зайняти лише роль помічника на заняттях з метою уникнення негативних наслідків. У разі поєднання штучного інтелекту та навчання, освітній процес досягає нового рівня, з'являється можливість коректно інтерпретувати зовнішню інформацію відповідно до поставлених цілей, навчатися, беручи її за основу, та використовувати результати навчання для досягнення поставленої мети системою [4].

Впровадження ШІ у навчальний процес вивчення іноземної мови – це значний крок уперед, який відкриває чудові можливості для розвитку особистості, підвищення мотивації й ефективності навчання. Технології ШІ суттєво змінюють підходи до навчання іноземних мов, сприяючи інтерактивності освітнього процесу. Водночас ШІ не замінить учителя, який залишатиметься модератором і наставником, проте може стати потужним супутником у створенні сучасної, гнучкої й ефективної освіти.

Література

1. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 1 (15). URL : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt>.
2. Візнюк І. М., Буглай Н. М., Куцак Л. В., Поліщук А. С., Киливник В. В. Використання штучного інтелекту в освіті. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2021. Вип. 59. С. 14–22. URL : <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-59-14-22>.
3. Гончарова І. П. Використання штучного інтелекту в професійній діяльності педагога: можливості та виклики в умовах цифрового освітнього середовища. *Професійна діяльність педагога в умовах цифрового освітнього середовища*: Матеріали міжрегіон. науково-практ. семінару, м. Біла Церква, 27 квіт. 2023 р. 2023. С. 28–33. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/735500/1/Матеріали%20семінару.pdf#page=3>.

4. Міністерство освіти і науки України. Цифрова трансформація у сфері освіти і науки [Ministry of Education and Science of Ukraine. Digital transformation in the field of education and science]. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/cifrova-transformaciya-osviti-ta-nauki>.